

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

на дисертаційне дослідження

Ван Шутін

**ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОГО КИТАЙСЬКОГО
ЖИВОПИСУ: ВІД ЖІНОЧОЇ ТЕМИ ДО ЖІНОЧОГО МИСТЕЦТВА**

Спеціальність 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

Галузь знань 02 – Культура і мистецтво

представлене на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Науковий керівник – Котляр Євген Олександрович,

кандидат мистецтвознавства, професор

Ступінь актуальності теми дослідження.

Представлене до захисту дисертаційне дослідження присвячене дослідженню живопису жінок в образотворчому мистецтві Китаю ХХ – початку ХХІ ст. як порівняно новітньому явищу, яке почало входити в контекст китайського мистецтвознавства лише з кінця ХХ століття. У китайському мистецтвознавстві мистецтво жінок є порівняно новітнім явищем, яке закріпилося в наративі про живопис лише упродовж останніх декількох десятиліть ХХІ століття. Такий стрімкий вихід на арену образотворчого мистецтва пов'язаний із загальною трансформацією художнього процесу в Китаї, а також із особливістю зміни в патріархальній ідентичності китайського суспільства. У дисертації визначено основні етапи у розвитку жіночого живопису в образотворчому мистецтві Китаю ХХ – початку ХХІ століття, введено до загального мистецтвознавчого наукового обігу китайську фахову літературу з проблематики дослідження; простежено та проаналізовано еволюцію гендерних художніх стереотипів від локальної жіночої теми на початку ХХ століття до повноцінного феномену жіночого мистецтва на початку ХХІ століття; узагальнено жанрові особливості розвитку жіночого живопису, його сюжетно-тематичний репертуар і художньо-образні форми; типологізовано та досліджено образно-стилістичні тенденції в розвитку художнього феномену жіночого живопису у найбільш репрезентативні періоди його розвитку упродовж ХХ – початку ХХІ ст.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація виконана відповідно до планів роботи кафедри монументального живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв.

Достовірність та обґрунтованість наукових результатів дисертації базується на аналізі, опрацюванні, систематизації наявних наукових та літературних джерел, що дало можливість сформулювати нові наукові положення та висновки. Структура дисертації є переконливою та побудована в логічній послідовності, об'єкт, предмет, мета та завдання роботи чітко фіксують коло досліджуваних питань. Дисертанткою застосований широкий комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Апробація результатів дисертації здійснювалась у вигляді доповідей на Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях із публікацією тез. Об'єкт, предмет та обрана проблематика дослідження відповідають паспорту спеціальності 023 – образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Отже, поставлене в дисертаційній роботі наукове завдання щодо аналізу жіночого живопису Китаю у контексті розвитку гендерної проблематики сучасного образотворчого мистецтва у ХХ – початку ХХІ ст. повністю виконано.

Достовірність і новизна отриманих результатів.

Дисертаційна робота, отримані висновки, нові теоретичні положення є результатом самостійних досліджень здобувачки, демонструють високий рівень обґрунтованості та об'єктивності. У роботі фахово проаналізовано джерельну базу дослідження, розглянуті праці провідних науковців з обраної проблематики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, дисертанткою *вперше* визначено основні етапи у розвитку жіночого живопису в образотворчому мистецтві Китаю ХХ – початку ХХІ ст.; введено до загального мистецтвознавчого наукового обігу китайську фахову наукову літературу з проблематики дослідження; простежено та проаналізовано еволюцію гендерних художніх стереотипів від локальної жіночої теми на початку ХХ ст. до повноцінного феномену жіночого мистецтва на початку ХХІ ст.; узагальнено жанрові особливості розвитку жіночого живопису, його сюжетно-тематичний репертуар і художньо-образні форми; типологізовано та досліджено образно-стилістичні тенденції в розвитку художнього феномену жіночого живопису у найбільш репрезентативні періоди його розвитку упродовж ХХ – початку ХХІ ст.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлені у чотирьох наукових публікаціях здобувачки. З чотирьох публікацій у фахових виданнях дві публікації є одноосібними, а дві написані у співавторстві з Є. Котляром (авторська частина – збір матеріалу, аналіз мистецьких творів).

Апробація результатів дисертації здійснювалась у вигляді доповідей на Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях із публікацією тез.

Отже, викладені в дисертації наукові результати повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки та відповідають вимогам п.8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44.

Практичне значення результатів дослідження.

Результати дисертації, зокрема історіографічна частина, а також бібліографія, мають практичне значення для українського сходознавства, так як залучають до актуального мистецтвознавчого дискурсу новітню фахову літератури з проблематики дослідження, репрезентують в академічній царині значний масив творів китайських жінок-художниць. Запропоновані дисертанткою теоретичні узагальнення можуть бути засадничим ґрунтом для розробки навчально-методичних посібників, а систематизований візуально-ілюстративний матеріал – для створення візуальних художніх видань зі сходознавчої проблематики у контексті винесеної у заголовок проблеми.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки Ван Шутін «Гендерна проблематика сучасного китайського живопису: від жіночої теми до жіночого мистецтва» повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» та напрямам досліджень відповідної освітньо-наукової програми.

Дисертаційне дослідження Ван Шутін є самостійною науковою працею, яка виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Дана дисертація не містить елементів фабрикації, компіляції, плагіату та запозичень. Використані в роботі ідеї, результати та положення інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, переліку використаних джерел і додатків (альбому ілюстрацій, списку ілюстрацій, списку публікацій й апробацій матеріалів дисертації).

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, мету та наукові завдання, теоретичні засади дисертації та джерельну базу, окреслено методологію розвідки, з'ясовано теоретичне та практичне значення результатів, показано апробацію основних положень дисертації.

У *першому розділі* викладено результати аналізу фахової літератури, наведено джерела й обґрунтовано методи дослідження. В якості об'єкту аналізу виступають наукові студії українських, китайських та європейських дослідників кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Джерела та методи дослідження охарактеризовані у відповідності до мети, завдань та гіпотези дослідження. Дисертаційна робота побудована на аналізі репрезентативного кола джерел, які представлені в текстовій та візуально-ілюстративній групах. В обох групах переважають джерела, які вперше вводяться до українського наукового обігу. Робота спирається на принципи історизму та об'єктивності. Для розв'язання поставлених завдань нами були використано коло загальнонаукових (дедукції, індукції, узагальнення, типологізації) та спеціальних методів. Важливе значення мали методи образно-стилістичного, композиційного та сюжетно-тематичного аналізу. Для дослідження етапів розвитку жіночого живопису використано метод компаративного аналізу, а також синтезу повторювальних явищ.

У *другому розділі* основний фокус уваги приділено аналізу становлення першого покоління модернізму в китайському живописі через призму феномену жіночого мистецтва. Як показує проведений аналіз, генерація жінок-художниць, творчий злет яких припав на 1920-х – 1940-х рр., усе частіше розглядається китайськими та західними дослідниками в якості виразників метафоричного покоління «пропалих безвісти», що одночасно стосується і їхнього місця в загальній історії живопису, і маргіналізованого гендерного становища.

У розділі робиться висновок, що формування модерністичного обличчя жіночого живопису у Республіканському Китаї першої половини ХХ ст. відбувалося на ґрунті своєрідності тематичного та жанрового репертуару. Особлива роль образної репрезентації мисткинь спонукала до більш активної роботи в жанрі автопортрету та покликала до життя унікальну жанрову форму «прихованого» авто портретування (роботи Пань Юліан, Сунь Дуочі).

Важливою темою у творчості китайських художниць першого покоління модернізму стала жіноча тілесність, репрезентована як в манері написання оголеної натури (наприклад, у жанрі ню в роботах Фан Цзюньбі), так і в формі представлення жіночої образності в жанровій картині та портреті. Зазначена особливість отримала пікантну виразність у дитячих та юнацьких образах, які стали авторською ознакою художньої манери Гуань Цзілань.

У *третьому розділі* дається характеристика основним етапам становлення та розвитку зазначеного художнього феномену.

У роботі показано, що жіночий живопис 1950-х – 1970-х років («покоління старших» митців) зіткнувся із практиками заперечення

китайського модернізму, що актуалізувало пошук нової творчої основи для подальшого розвитку. Цим новим ґрунтом у цей період стали методологія соцреалізму, яка розірвала зв'язок із довоєнним поколінням, проте сформувала нові якості жіночого репертуару в живописі.

Наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років, у контексті покоління «освіченої молоді», китайський світ мистецтва пережив глибоку революцію в мистецьких концепціях. Тогочасний злам звичної картини розвитку художньої культури через повторне «відкриття» жіночого модернізму, актуалізував проблематику гендеру в живописі. В загальному цілому це призвело до формування жіночого мистецтва, як феномену в художній еволюції образотворчого мистецтва, який має періодизацію, спирається на певну іконографію та здатен до репрезентації завдяки широкому репертуару тем, сюжетів, складних образів.

Справжньою сучасною основою жіночого мистецтва у Китаї стала «генерація нових» (1990-ті – 2000-ні рр.). Зусиллями цього покоління живопис жінок було повернуто до художнього літопису, що актуалізувало переосмислення естетики модернізму та суттєво розширило художньо-образні межі живопису. Остаточна реабілітація жінок-художниць, як невід'ємної частини в загальній еволюції китайського живопису, призвело до переоцінки історії образотворчого мистецтва Китаю, яка відтепер неодмінно звертається до узагальнення жіночого досвіду.

У дисертації стверджується, що сучасний етап 2000-х – 2020-х рр. демонструє широке розмаїття тем та підходів, які розвиваються у контексті світових тенденцій арт-ринку. Живопис жінок має сильні позиції як в академічній, так і в соціально-комерційній сферах, що робить його повноцінним інструментом художньої рефлексії.

У *четвертому розділі* дається аналітична характеристика проблеми, що винесена у заголовок. У дисертації показано, що жіноча художня культура, навіть за умови її соціальної маргіналізованості або невизнання її статусу, існувала та розвивалась упродовж тривалого часу. Це дозволило сформувати особливу художню ідентичність, яка визначалась рамками гендерної презентації, спиралась на своєрідні внутрішні норми (у тому числі, і естетичні та норми комунікації засобами мистецтва), а також функціонувала у формі локальної «жіночої» художньої мови. Усе це узятє разом помітно впливало на сюжетно-тематичний та художньо-образний репертуар жіночого мистецтва, а в окремих випадках – визначало її сутність та напрями подальшого розвитку.

У розділі підкреслюється, що жанрова своєрідність жіночого живопису пов'язана із особливостями репрезентації кожного окремого жанру, а також з його роллю та місцем у парадигмі китайського мистецтва. Зокрема, винятково

важлива значення для становлення та розвитку феномену жіночого живопису набув автопортрет, жанр ню, сюжетно-тематичний жанр та натюрморт.

Висновки дисертаційного дослідження логічно структуровані, послідовно представляють отримані результати та відповідають окресленим науковим завданням.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи актуальність, новизну і змістове наповнення дослідження, насиченість тексту фактологічним матеріалом, варто відзначити цілісність роботи, що не дає підстав для суттєвих зауважень. Зупинимось на окремих дискусійних моментах і рекомендаціях:

1. У першу чергу, звертає на себе увагу схильність дисертантки до фактологічних узагальнень, які є очевидними для китайського науковця, проте, з нашого погляду, можуть потребувати пояснень і коментарів у зверненні до дослідника з України. Наприклад, структура третього розділу побудована на ґрунті аналізу еволюції поколінь китайських художників, яка є загальноприйнятою в китайській науці про мистецтво («покоління старших», покоління «освіченої молоді», «генерація нових» тощо), проте є дещо незвичною для європоцентричного мистецтвознавства. Тому в окремих випадках припущення та інтерпретація контекстів художніх творів представниць жіночого живопису з точки зору теорії генерацій сприймаються як очевидно зрозумілі, хоча це не є так.
2. Також, на нашу думку, текст дисертаційного дослідження набув би більшої репрезентативної ваги, якби авторка додала до аналізу конкретних кейсів жіночого живопису біографічну інформацію, яка посилила можливості контекстуального сприйняття його феноменології.
3. Варто звернути увагу на зусилля Ван Шутін, щодо пояснення сутності жіночого символізму у китайському сучасному живописі. Ця досить тонка та дуалістична проблематика виростає на ґрунті авторського розуміння процесів у художньому житті Китаю, які, як і в попередніх випадках, є прямим наслідком суто китайської суспільної та мистецької атмосфери. На нашу думку, тексту дослідження не завадили б короткі соціокультурні начерки (есеїстичного або постановочного характеру), які б дозволили розширити художній рельєф проблеми.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувачки ступеня доктор філософії Ван Шутін на тему «Гендерна проблематика сучасного китайського живопису: від жіночої теми до жіночого мистецтва» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує поставлене наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 02 «Культура і мистецтво». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Ван Шутін заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,
доцент,
доцент кафедри
історії і теорії мистецтва
Львівської національної
академії мистецтв

Юлія БАБУНИЧ

« 13 » 01 2025 р.

